Gosztonyi Gergely

A közösségi médiaszolgáltatók a hatályos magyar jogi szabályozásban

„…szólásszabadság van;
nem szólhatunk egy szót se"[1]

A médiarendszer harmadik utas szereplőit kutatók között hosszú évek óta egyetértés mutatkozott abban, hogy az 1996-os médiatörvény (a továbbiakban: Rttv.[2]) gazdasági jellegű, „nem nyereségérdekelt műsorszolgáltató" fogalmát fel kellene váltania a médiaszolgáltatók közösségi jellegét (jobban) hangsúlyozó kifejezésnek. A „médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról" szóló törvény (a továbbiakban: Mttv.[3]) bevezette ezt a fogalmat a magyar jogi szabályozásba. A közösségi médiaszolgáltató és az általa használt közösségi médiaszolgáltatás kifejezés már a 2000-es évek végi médiatörvény-tervezetekben is megjelent (Gosztonyi, 2010), de jogszabályban először most találkozhatunk e terminus technicus-szal. A törvény előnye, hogy megtartotta a tervezetekből a terület önálló fejezetben való kezelését, ami mindenféleképpen előrelépést jelent a korábbi szabályozás összevisszaságához képest. Érdemes idézni a „médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról" szóló törvényjavaslat részletes indoklásának idevágó részét: „A Javaslat egy új kategóriát határoz meg, a közösségi médiaszolgáltatás kategóriáját, amely a korábbi közműsor-szolgáltatás és nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatás helyébe lép. A Javaslat arra törekszik, hogy e két korábbi kategóriához képest jóval pontosabban és korszerűbben határozza meg a szükséges tartalmi kritériumokat, miközben hasonló korlátozásokat és kedvezményeket biztosít az új kategóriába tartozó médiaszolgáltatások számára. Ezek egy része a Javaslat más részeiben található (kötelező továbbítási jogosultság, részvételi lehetőség a Műsorszolgáltatás Támogató és Vagyonkezelő Alap pályázatain)." Az indoklás így olyan „vállalást" (pontosabb és korszerűbb kritériummeghatározás) tesz, amelynek valóság- vagy vágytartalmát a törvényhelyek részletes elemzésének módszerével érdemes megvizsgálni.

A közösségi médiaszolgáltatás alapvető szabályai

Az új médiatörvény IV. fejezete – bár csupán egy darab hét bekezdéses paragrafusból áll – először jelzi a magyar médiajog történetében ennek a médiaszolgáltatási formának immár valódi jogi elkülönülését. A lineáris közösségi médiaszolgáltatás[4] vagy egy meghatározott társadalmi, nemzeti és etnikai kisebbség, kulturális vagy vallási közösség, csoport, vagy egy adott településen, régióban vagy vételkörzetben élők tájékoztatásra, kulturális műsorszámok elérésére irányuló különleges igényeit szolgálja ki, vagy pedig műsoridejének túlnyomó részében a közszolgálati médiaszolgáltatás a törvény 83. §-ban meghatározott céljait szolgáló műsorszámok kerülnek közzétételre. Mivel a törvényhely nem csupán a 83. § első bekezdésére utal, így annak mindhárom bekezdése hatályát megállapíthatjuk. A törvényhely alapján egyértelműnek tűnik, hogy a törvényalkotónak a közösségi és a közszolgálati médiaszolgáltatás közötti különbségtétel nehézséget okozott, amiben persze közrejátszhatott az is, hogy két korábbi műsorszolgáltatói kategóriát kellett egy fogalom alá „terelnie". A helyzet abszurditását legjobban Kovács Balázsnak, a Moiré Kulturális

1 Tandori Dezső: Információ és társa, *Beszélő*, 2004/10.

2 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról.

3 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról.

4 Mttv. 66. § (1).

Egyesület elnökének 2011. augusztus 17-ei, a Médiatanácsnak címzett leveléből[5] vett idézettel lehet alátámasztani: „a közösségi rádió nem azonos a közszolgálati rádióval, sőt, elveiben gyökeresen ellentmondanak egymásnak. A közösségi rádió ismeri, formálja közönségét és hagyja magát formálni a közönség visszajelzései által. A közszolgálati nagyobb formátumú műsorszóró, a közösségi rádiónál megfigyelhető folyamatok nem a hallgatóktól, hanem a vezetőségtől érkeznek. Mindezek alapján erőltetettnek tartom az Mttv. azon értelmezését, amely a legkisebb formátumú közösségi rádiótól is egy országos tartalomszolgáltató kapacitását várja el. Tudom, hogy a szabályozás és az értelmezés célja egyaránt, hogy ezen kicsiny közösségeket eltiporja, de biztos vagyok benne, hogy rajtunk kívül még sokan nem hagyják magukat, ráadásul ezek a folyamatok megerősítik őket, tehát visszájára fordítják *törekvéseiket*."

Ahhoz, hogy egy médiaszolgáltató közösségi típusú legyen, szükség van a Médiatanács döntésére. A helyi vagy körzeti médiaszolgáltatás közösségi médiaszolgáltatásként való elismerése ugyanis a Médiatanács médiaszolgáltatási pályázati nyertességről szóló döntésében vagy a Médiatanácsnál külön e célból kezdeményezett eljárásban, a Médiatanács határozata alapján történik. Ezen eljárás a médiaszolgáltatásnak a törvény 42. §-a szerinti nyilvántartásba vételét követően a médiaszolgáltató által kezdeményezhető. A Médiatanács az eljárás során megvizsgálja a már működő vagy indítani kívánt médiaszolgáltatást és annak médiaszolgáltatási szabályzatában foglaltakat a szükséges kritériumoknak való megfelelés céljából, és a vizsgálat után hatvan napon belül hatósági határozatot hoz. Nem változott a korábbiakhoz képest, hogy országos médiaszolgáltatást nem lehet közösségi médiaszolgáltatásként elismerni, így a közösségi médiaszolgáltatók vételkörzete szükségszerűen kisebb vagy korlátozottabb lesz az országos mértéknél. Ebből következően az Mttv. sem tér el elődjének attól a koncepciójától, hogy egy közösségi jellegű médiaszolgáltató maximum a magyar lakosság huszadához juthat el.

Itt érdemes újra felidézni, hogy míg az Rttv. megkülönböztetett közműsor-szolgáltatókat és nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatókat a rádiók és más műsorszolgáltatók körében, addig az Mttv. ezeket a kategóriákat már nem ismeri. A fentebb részletezett eljárás alapján az eddig közműsor-szolgáltatóként vagy nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatóként működő rádióknak és egyéb műsorszolgáltatóknak 2011. június 30-ig kellett kezdeményezniük az átminősítést. Fontos szabály a közműsor-szolgáltatókra és a nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatókra vonatkozó átmeneti szabályok között, hogy az ilyen hatósági szerződéssel működő médiaszolgáltatásoktól a közösségi médiaszolgáltatásként való elismerését a Médiatanács nem tagadhatja meg arra hivatkozva, hogy a médiaszolgáltatás nem felelt meg a közösségi médiaszolgáltatás feltételeinek – feltéve, hogy a médiaszolgáltató a közműsor-szolgáltatói vagy nem nyereségérdekelti minőségéből eredő kötelezettségeinek a szerződés átalakításáig eleget tett. Amennyiben a médiaszolgáltatók a törvényben lefektetett határidőig nem kezdeményezik az elismerést, vagy a Médiatanács azt hatósági határozatával elutasítja, a korábbi közműsor-szolgáltatói vagy nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatói státuszból adódó kedvezmények a továbbiakban nem illetik meg őket. Bár ennek gyakorlati jelentősége az eddigi, nem nyereségérdekelt rádiók és televíziók között a nullához konvergál, az elutasított médiaszolgáltatás – ha ezzel a törvény egyéb rendelkezéseibe nem ütközik, és a szükséges díjakat megfizeti – kereskedelmi médiaszolgáltatásként működhet tovább.

A médiaszolgáltatóknak ugyanezen határidőig kezdeményezniük kell korábbi szerződésük hatósági szerződéssé történő átalakítását. 2011. július közepéig összesen százötvenhét, eddig közműsor-szolgáltatóként vagy nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatóként működő rádió vagy televízió kérte átminősítését közösségi médiaszolgáltatóvá – lehetett olvasni a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (a továbbiakban: NMHH) kommunikációs igazgatósága által közzétett hírben.[6] Az NMHH közlése szerint az átminősítést kérő rádiók vagy televíziók közül nyolcvanöt eddig bejelentés alapján sugárzott, míg hetvenkettő szerződés alapján működött közműsor-szolgáltató vagy nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatóként. A tájékoztatás alapján a beérkezett kérelmeket folyamatosan bírálja el az NMHH Médiatanácsa.

Amennyiben a Médiatanács pozitív határozatot hoz a helyi vagy körzeti médiaszolgáltatás közösségi médiaszolgáltatásként való elismerése tárgyában, a médiaszolgáltatónak médiaszolgáltatási szabályzatot kell alkotnia. Ebben meg kell határoznia tevékenységének célját, a kulturális területeket, témákat, amelyek bemutatását vállalta, a közszolgálati

5 http://periszkopradio.hu/periweb/?p=1674 (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

6 http://www.vallalkozoinegyed.hu/20110713/megszaporodtak-a-kozossegi-mediaszolgaltatok (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

médiaszolgáltatás azon céljait, amelyek szolgálatát vállalta, az általa szolgálni kívánt közösséget vagy közösségeket (társadalmi csoportot vagy meghatározott földrajzi területen élőket), illetőleg, amennyiben egy meghatározott közösség igényeit szolgálja ki, úgy e közösséget, valamint a kifejezetten e közösségnek szóló műsorszámok minimális, százalékos arányát a műsoridő egészéhez viszonyítottan.

A lineáris közösségi médiaszolgáltatóra vonatkozó szabályok még a IV. fejezetben sem érnek itt véget. Az ilyen típusú médiaszolgáltatóknak ugyanis kötelezettségük, hogy rendszeresen tájékoztassanak egy adott társadalmi vagy helyi közösség híreiről, illetve egyéb hírszolgáltatást is végezzenek, kulturális műsorszámokat tegyenek közzé, illetve törekedjenek a hallási fogyatékkal élők igényeinek figyelembevételére audiovizuális médiaszolgáltatás esetében. Ráadásul a 66. § (4) *g) bekezdés alapján heti műsoridejüknek több mint kétharmadában kötelesek közszolgálati célokat szolgáló műsorszámokat szolgáltatni. Mindebbe beleszámít a szolgált közösségnek szóló hírműsorszám, politikai tájékoztató műsorszám, kulturális műsorszám és az egyéb, nem elsősorban az adott közösségnek szóló hasonló tartalom is, azaz a törvény igen szélesre húzza meg annak körét, hogy milyen esetekben számíthat közösséginek a médiaszolgáltatás. Ez nem feltétlenül támasztja alá a javaslatban fentebb idézett „pontosabb és korszerűbb" tartalom-meghatározás szándékát. Mindez azonban az elvek szintjén majdhogynem érdektelen, hiszen a valódi értelmét ennek a meglehetősen gumijellegű szabályozásnak a gyakorlatban, a nem* nyereségérdekeltségből, illetve a közműsor szolgáltatói létből való átmenet esetén fogjuk megismerni.

A közösségi médiaszolgáltatásra vonatkozó speciális szabályok

A jogi szabályozás szempontjából közelebb juthatunk a közösségi médiaszolgáltatókhoz, ha megvizsgáljuk, hogy a törvényalkotó milyen esetekben tartotta külön fontosnak kiemelni e típust, és más (hol enyhébb, hol szigorúbb)[7] szabályozást alkotni rájuk vonatkozóan.8 Főszabálytól való eltérést találhatunk a rádiós közösségi médiaszolgáltatás esetében, hiszen nekik a zenei műsorszámok bemutatására szánt heti műsoridejüknek legalább ötven százalékát magyar zenei műsorszámok bemutatására kell fordítaniuk, míg az Mttv. 21. §-a alapján a nem közösségi jellegű rádiós médiaszolgáltatóknak csupán harmincöt százalékot. Minden típusra vonatkozik ugyanakkor, hogy a közzétett magyar zenei műsorszámok éves átlagban legalább huszonöt százaléka öt évnél nem régebben nyilvánosságra került zenei műből, vagy öt évnél nem régebben készült hangfelvételből kell, hogy álljon. Mindez érdekes kérdéseket vethet fel akár elméletben, akár gyakorlatban: gondoljunk csak egy olyan rétegzenét sugárzó, arra a zenei típusra koncentráló közösségi adóra, amelynek magyar nyelvű változatai alig vagy csak kevés számú előadótól érhetők el. Érdekességképpen érdemes megemlíteni, hogy a műsorkvóták alól a helyi médiaszolgáltatókat a törvény mentesíti, a kivétel kivételeként említve meg a közösségi típust.[9] Azaz a helyi közösségi adókat a főszabály alóli mentesség köréből a törvényalkotó kiveszi, így rájuk a műsorkvótákat alkalmazni kell.

A reklámok közlése esetén is változásokat figyelhetünk meg a korábbi szabályozáshoz képest, bár ennek valódi jelentősége az elmúlt tizenöt év gyakorlatát tekintve minimális. A törvény hatálybalépésétől kezdve a közösségi médiaszolgáltatásban közzétett reklám és televíziós vásárlás időtartama egyetlen egész órától egész óráig tartó időszakon belül sem haladhatja meg a hat percet.[10] Ennek kapcsán a két változás, amelyre fel kell hívni a figyelmet, hogy egyrészt megszűnt az ún. 'rollin' hour' szabály,[11] azaz innentől egész órától egész óráig kell figyelembe venni a reklámidőt, másrészt az eddig a nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatók hárompercnyi és a közműsor-szolgáltatók hatpercnyi limitjét egységesítve, a közösségi médiaszolgáltatóknak hatpercnyi reklámozás engedélyezett. Mivel a 36. § (2)-ben megfogalmazott korlátozás kifejezetten a közszolgálati médiaszolgáltatásokra vonatkozik, így a közösségi médiaszolgáltatásokban közétett reklámtartalmú képújság nem számít bele a reklámidőbe. A közösségi médiaszolgáltatás után médiaszolgáltatási díjat nem kell fizetni. Mindez igaz az ideiglenes hatósági

7 V. ö.: „hasonló korlátozásokat és kedvezményeket biztosít az új kategóriába tartozó médiaszolgáltatások számára" (törvényjavaslat részletes indoklás).

8 Jelen írásban csak a legfontosabb kivételszabályok ismertetésére szorítkozunk.

9 Mttv. 22. § (1) d).

10 Mttv. 36. § (1).

11 V. ö.: Rttv. 16. § (2) A műsoridő – bármely módon számított – egy óráján belül a reklám nem haladhatja meg a (…) percet… (Kiemelés: G. G.).

szerződésekre is, hiszen a 65. § (7) kimondja, hogy a közösségi médiaszolgáltatónak ilyen esetben sem kell díjat fizetnie.[12]

Főszabályként leszögezhető, hogy – mivel állami tulajdonban lévő és alapvetően korlátos erőforrások igénybevételéről van szó – ezért analóg lineáris médiaszolgáltatás, függetlenül az adott szolgáltatás jellemzőitől, a Médiatanács által kiírt és lebonyolított pályázaton történt nyertessé nyilvánítás és szerződéskötés alapján végezhető. Itt a közigazgatási hatósági eljárásról szóló törvény[13] szabályait az Mttv.-ben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. Érdemes újfent idézni a törvényjavaslat indoklását, amelyben a törvényhely újszerűségét az alábbiakban foglalják össze: „A pályázati eljárás részletes szabályai törvényi szintű szabályozásra emelkedtek, amellyel az Rttv. szerinti Általános Pályázati Feltételek intézménye megszűnik. A pályázati eljárás lebonyolításával kapcsolatos feladatokat – az e törvényben meghatározott kivételekkel – a Médiatanács látja el. A médiaszolgáltatási jogosultság nyertesével a Médiatanács a korábbi polgári jogi szerződés helyett közigazgatási hatósági szerződést köt." Az elnyerhető jogosultság időtartama nem változott a korábbi szabályozáshoz képest: rádiós jogosultság hét évre, míg audiovizuális jogosultság tíz évre pályázható. Mindkét típus lejártakor a médiaszolgáltató kérelmére pályázat nélkül egy ízben legfeljebb öt évre megújítható, azaz jelen pillanatban kijelenthetjük, hogy a kisközösségi médiaszolgáltatókra vonatkozó korábbi törvényi szűkítés ebben a vonatkozásban megszűnt.

A pályázatokkal kapcsolatban érdekes kiemelni, hogy a törvény 48. § (4) alapján a Médiatanács meghatározott időszakra (de legfeljebb három évre) közfeladat ellátása érdekében pályázati eljárás nélkül is feljogosíthat valamely vállalkozást médiaszolgáltatás végzésére. A törvény többféle olyan közfeladatot is felsorol taxatív módon, amely alapján a Médiatanács eljárhat, így például az Alkotmánynak megfelelően kihirdetett szükségállapot vagy az ország jelentős területét érintő elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén történő és azzal kapcsolatos médiaszolgáltatás. Mindez még alá is támasztható, de sokkal nehezebb meghatározni, hogy a törvényalkotót milyen szándék vezette a törvényhely b) pontjának megalkotásakor, amely szerint közfeladatnak minősül, és ennek alapján pályázat nélkül kaphat jogosultságot az a vállalkozás, amely „valamely közösség speciális oktatási, kulturális, tájékoztatási, vagy az adott közösséget érintő meghatározott eseményhez kapcsolódó igényeinek szolgálatát" elégíti ki. Ez egyrészt túl tág lehetőséget enged a mérlegelésre, másrészt nagymértékben fedi a közösségi médiaszolgáltatókra vonatkozó törvényi definíciót. Mindez a gyakorlatban gyengítheti a törvényalkotó szándékát, amely jól láthatóan az egységesítés, az uniformizálás irányába próbálja eltolni a pályáztatási folyamatokat.

A közösségi médiaszolgáltatók és a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap kapcsolata

A korábbi Műsorszolgáltatási Alap[14] helyébe lépő Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (a továbbiakban: MTVA) törvényi leírásánál azonnal szembetűnő, hogy milyen jelentős módon megváltozott feladatkört kell ellátnia a szervezetnek. A legnagyobb változást nyilvánvalóan az a sajtóhírekből is jól nyomon követhető kérdés jelentette, hogy a közmédiumok vagyonának kezelése és a dolgozóinak nagy többsége[15] átkerült az MTVA állományába[16]. Az Rttv. megfogalmazásában a „Műsorszolgáltatási Alap feladata (…) a közműsor-szolgáltatók, a nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatók (...) támogatása, a kultúra megőrzése és továbbfejlesztése, a műsorok sokszínűségének biztosítá-

12 Minderre szép példa a Közös Hullámhossz adása. 2011. július 22-től július 31-éig immár 21. alkalommal zajlott le a Művészetek Völgye. A Szabad Rádiók Magyarországi Szervezetének koordinálásában a hazai szabad rádiósok közössége a fesztiválhoz kapcsolódó, 10 napos, napi 24 órás élő rádióadással harmadik alkalommal működik közre a Völgy programjaiban. A Közös Hullámhossz Rádió stábja idén is a közösségi rádiók munkatársaiból alakul: műsorában helyet kap koncertközvetítés, stúdióbeszélgetés fellépőkkel, magazinműsor, stúdiókoncert éppúgy, mint improvizatív hangjáték, gyerekrádió, kísérleti hangkollázs vagy szabadrádiós lemezlovasok mixei. (http://www.kozoshullamhossz.hu/index.php/about-us; utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

13 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.

14 Rttv. 5. fejezet 1. cím.

15 MTVA SZMSZ 40. § (1) A közszolgálati részvénytársaságok – törvényben és országgyűlési határozatban előírt – vagyonátadásával összefüggő munkáltatói jogutódlás kapcsán az Alap szervezetébe átkerült munkavállaló divízióban végzi munkáját.

16 Néhány vonatkozó sajtóhír: http://nol.hu/belfold/20110415-az_ordog_es_az_epitkezes_evei, http://www.nol.hu/belfold/brutalis_leepites__kesz_a_kirugasi_lista_a_kozmediaban,
http://hvg.hu/itthon/20110719_media_mtva_szakszervezetek_megallapodas (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

sa."[17] A támogatás mint feladat a közösségi médiaszolgáltatók esetében is megmaradt az új törvényben, de itt már nem esik szó a kultúráról és a sokszínűség biztosításáról, ugyanis „a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap feladata (…) a közösségi médiaszolgáltatások (...) támogatása, (...) az elsőként filmszínházban bemutatásra szánt filmalkotások és a kortárs zeneművek támogatása, az Archívum és egyéb vagyonának gondos kezelése és gyarapítása, valamint az ezekhez kapcsolódó egyéb tevékenységek támogatása, illetve elvégzése"[18].

A bevételeket, azaz az Alap forrásait illetően a két törvény megfogalmazása jelentősen nem tér el egymástól, bár jól látható, hogy a törvényalkotó (itt legalábbis) figyelembe vette az elmúlt tizenöt év tapasztalatait. Az MTVA pénzügyi forrásai között megtalálhatóak ugyanis a vagyonhasznosításból, illetve a vállalkozási tevékenységből származó bevételek és a kamatbevételek is. Mindez nyilvánvalóan összefüggésben áll a fentebb említett közmédiumi strukturális reformokkal. A korábbi üzemben tartási díj helyett, annak politikai kockázatait nem vállalva[19], a törvény értelmében a Magyar Állam évente közszolgálati hozzájárulást fizet a lineáris audiovizuális médiaszolgáltatások vételére alkalmas készüléket használó háztartások számát alapul véve. A közszolgálati hozzájárulás is az Alap bevételének számít – csakúgy, mint az eredeti tervek és szándékok szerint átvállalásáig az üzemben tartási díj. Mindezek mellett mindkét törvényben megtalálható az Alap bevételei között az önkéntes befizetés, amely külön – bár valószínűleg nem túl hosszú – tanulmányt igényelne. Fontos kiemelni, hogy nem hozott változást az új médiatörvény a tekintetben, hogy az MTVA éves költségvetését – az NMHH költségvetésére vonatkozó törvény mellékleteként – az Országgyűlés hagyja jóvá.

Az NMHH 29,3 milliárd forintból, a Médiatanács 194,4 millió forintból, míg az MTVA 64 milliárd forintból gazdálkodhat 2011-ben.[20] Ez összesen nagyjából 95 milliárd forint, amihez hozzá kell számolni a Médiatanács kezelésű költségvetésen kívüli 2011. évi bevételi előirányzatát (5,4 milliárd forint). Mindezeket egybevetve a Hatóság nagyjából 100 milliárd forint fölött deponál 2011-ben. Összehasonlításképpen érdemes megnézni a 2010-es évre vonatkozó hasonló számadatokat. Az Országgyűlés 2009. november 30-ai ülésnapján elfogadott 2009. évi CXXXVII. törvény (az Országos Rádió és Televízió Testület [a továbbiakban: ORTT] 2010. évi költségvetéséről)[21] az ORTT számára 1,5 milliárd forintos bevételt, a Műsorszolgáltatási Alap számára pedig 31,3 milliárd forintos bevételt irányzott elő, míg a Nemzeti Hírközlési Hatóság 2010-es költségvetésében[22] az adott évre tervezett saját bevételek előirányzatát 22,1 milliárd forinttal fogadták el. Ezek összege nagyjából 54,9 milliárd forint[23]. Ezen – nyilvánvalóan nem forintra pontos – adatokat összevetve jól látszik a két év közötti különbség, amelyet egyrészt a közszolgálati médiumokkal kapcsolatos változások, másrészt esetlegesen a politikai változások indukálhattak.

A közösségi média szempontjából mindez azért is különösen vizsgálatra érdemes, mert az Mttv. alkotói több olyan, a szektort támogató rendelkezést is kihagytak, amelyek pedig példaként szolgáltak még nyugat-európai országok médiahatóságai számára is. Alapvetően nem változott az a rendszer, amelyet legegyszerűbben úgy lehet leírni, hogy a Hatóság a kereskedelmi médiumoktól beszedett összegből támogatja a médiaszektor másik két lábát, a közösségi és a közszolgálati médiaszolgáltatókat. Viszont ennek a támogatásnak jelentős garanciális elemei kimaradtak az új törvényből. Az Rttv.-ben szereplő 'legalább fél-legfeljebb egyszázalékos szabálynak'[24] a hiánya minden érintett számára már a törvény megalkotásának pillanatában feltűnő volt. Mint a számok megmutatják majd számunkra, e szabálynak egyrészt nagy a gyakorlati jelentősége, másrészt pedig elvi, garanciális szinten kapaszkodót jelentett a médiaszektor harmadik utas szereplőinek. Mindemellett jelentős változásnak tekinthető, hogy az Rttv.-ben szerepelt, hogy a nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatók, illetve a közműsor-szolgáltatók támogatását biztosító nyilvános pályázatot az ORTT írja ki, és az általa összehívott eseti bírálóbizottság értékeli. Garanciális szabályként szerepelt még a régebbi törvényben a terület szakmai-érdekképviseleti szerveinek képviseletét biztosító passzus, amelynek már csak a hűlt helyét találhatjuk meg az új törvényben. Ebben az esetben is fájó a hiány, fontos garanciális elem esett

17 Rttv. 77. § (1).

18 Mttv. 136. § (1).

19http://www.jogiforum.hu/hirek/17979, http://www.hirado.hu/Hirek/2010/07/09/11/Atvallalhatja_a_kormany_az_idei_uzemben_tartasi_dijat.aspx (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

20 http://www.nmhh.hu/dokumentum.php?cid=27787 (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

21 http://www.complex.hu/kzldat/t0900137.htm/t0900137.htm (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

22 http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0900130.TV (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

23 A tényszerűség kedvéért ki kell emelni, hogy a 2010-es évre vonatkozó adatok nem tartalmazzák a közmédiumok gazdálkodási számait.

24 Rttv. 78. § (1).

ki ezzel, csökkentve az átláthatóság és a szakmaiság követelményeit. Ráadásul a Médiatanács meg sem várta az új médiatörvényt, hiszen a Médiatanács 300/2010. (X. 27.) számú határozata az eseti bírálóbizottságok működésének szabályairól szóló V/2006. számú szabályzat módosításáról[25] úgy rendelkezett, hogy az 1.3 pont („A Testület az 1996. évi I. törvény (Rttv) 78 § (5) bekezdése szerint biztosítja a Bizottságban a műsorszolgáltatók szakmai érdekképviseleti szervezetének részvételét.") és az 1.4 pont („Az Alap gondoskodik a pályázati eljárásban érintett érdekvédelmi szervezet személyi javaslatának a testület elé terjesztéséről") kerüljenek törlésre.

Az új törvény mindenesetre ezt röviden elintézni véli azzal, hogy a nyilvános pályázatokra vonatkozó általános pályázati feltételeket az MTVA dolgozza ki, majd a Médiatanács hagyja jóvá. A törvény értelmében, ebben az ÁPF-ben kell szerepeltetni a pályázatok elbírálásának módját. Nem szorul különösebb indoklásra, hogy egy korábbi törvényben szereplő passzus kötőereje és egy, a Hatóság által hozott ÁPF kötőereje között ég és föld a különbség. Megvizsgálva a Médiatanács 112/2011. (I.19.) számú határozatával[26] elfogadott, és azóta többször módosított, kiegészített, új Általános Pályázati Feltételeket (ÁPF)[27], a bírálóbizottság megválasztását tekintve nem beszélhetünk ideális szabályozásról, amennyiben fontos erényeknek tekintjük a szakmaiságot, az átláthatóságot és a kiszámíthatóságot. A fogalommagyarázatok között a bírálóbizottságot a következőképpen definiálja a dokumentum: a Médiatanács által megválasztott, a pályázatok tartalmi értékelését végző bizottság. Idáig nem vehetünk észre változást, hiszen a korábbi bírálóbizottsági tagokat is az ORTT választotta meg.

Az Rttv. azonban úgy fogalmazott, hogy „a bírálóbizottság tagjait a Testület köztiszteletben álló személyek közül választja ki, a Testület tagjaira vonatkozó összeférhetetlenségi szabályok alkalmazásával".[28] Mindezt hiába keressük az új szabályok között. Az újonnan felállított három állandó bizottságra vonatkozó szabályok között csak a helyi televíziós és rádiós állandó műsorszámok támogatását célzó pályázati eljárások bizottságában, és mindössze egy tagnak kell rádiós vagy televíziós tapasztalatokkal rendelkeznie. Mindez azonban nem változtat a tényen, hogy a bizottságok elnökeit, tagjait és póttagjait, a Médiatanács elnökének javaslatára, a Médiatanács választja az általa meghatározott időtartamra. Egyrészt itt is megfigyelhetjük a sokak által – joggal – kritizált centralizáció jeleit, másrészt elvben semmi sem akadályozza meg a Médiatanácsot, hogy saját mandátumának akár teljes idejére egy választással alakítson ki bírálóbizottságot. Ráadásul a Médiatanács a saját maga által meghatározott határozott időtartam ideje alatt bármikor indoklás nélkül, azonnali hatállyal felmentheti bármelyik elnököt vagy tagot, és ugyanígy visszahívhatja a póttagokat. Összeférhetetlenségi szabályokat még csak utaló jelleggel sem lehet találni az új ÁPF-ben.[29] Mindez soknak tűnik: az ÁPF nem vár el szakmai tapasztalatot, nincsenek összeférhetetlenségi szabályok, a Médiahatóság saját maga állapítja meg az egyes bizottságok működési idejét, és indoklás nélkül menthet fel elnököket, tagokat. Az átláthatóság, kiszámíthatóság és függetlenség elvei nem érvényesülnek ebben a szabályozásban.

Pályázat a közösségi médiaszolgáltatók folyamatos tevékenységének havi támogatására (NPREZSI)

NPREZSI, NPMUSZ/KMUSZ[30], RADIOALLANDO, TVALLANDO… rövidítések, amelyek valószínűleg a témával kevésbé behatóan foglalkozók vagy nem közösségi típusú médiaszolgáltató munkájában résztvevők számára ismeretlenek. Mint a Médiakutató korábbi számában részletesen elemzett országos felmérésből (Gosztonyi, 2007) egyértelműen

25 http://www.ortt.hu/jegyzokonyvek/jegyzokonyv-20101130112724.pdf (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

26 http://www.ortt.hu/hatarozatok.php?menu_id=38&h_id=14525 (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

27 http://www.mtva.hu/files/tiny_mce/File/altalanos_palyazati_feltetelek.pdf, MA-IGAZGATÁS 0003-091-SIU/2011 (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

28 Rttv. 77. § (5).

29 Itt kell megemlíteni, hogy az V/2006. számú bizottsági szabályzatot a Médiatanács a 275/2011. (III. 2.) számú határozatával hatályon kívül helyezte, egyúttal elfogadta az új szabályzatot is (http://www.ortt.hu/hatarozatok.php?menu_id=38&h_id=14717; 2011. szeptember 1.). Az MTVA tájékoztatása alapján az új szabályzat az ÁPF-fel összhangban van: a bizottság létrejöttét, összetételét az ÁPF tartalmazza, a szabályzat a bizottság és az Alap feladataira, illetve felelősségére terjed ki. Ez az új szabályzat azonban nem nyilvános: azt csupán az aktuális és érintett bizottsági tagok kapják meg, sem a Médiahatóság, sem az MTVA honlapján nincs közzétéve.

30 A 2011. évtől KMUSZ: http://www.mtva.hu/index.php?p=palyazatok&act=det&pid=134&&m1=34&m2=36 (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

kiderül, az NMHH (korábban az ORTT) támogatása ma még létszükséglet a szektor fennmaradása szempontjából. Mindennek függvényében érdemes röviden elemezni azokat a rendelkezésünkre álló adatokat, amelyek az Mttv. hatálybalépése után jellemzik az NMHH támogatási gyakorlatát. A kézirat 2011. augusztusi lezárásáig eltelt idő rövidsége miatt az adatok részletes elemzésre nem igazán alkalmasak, ám trendeket, irányokat ki lehet belőlük olvasni.

A szektort támogató legfontosabb pályázat az elmúlt években, amelyet itt hosszabban is érdemes elemezni, az NPREZSI kódon futó pályázati eljárás volt.[31] Ezen eljárás célja a közösségi médiaszolgáltatói (nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatói és közműsor-szolgáltatói) jogosultsággal rendelkező és azt gyakorló magyarországi médiaszolgáltatók folyamatos tevékenységének havi támogatása, a pályázó elfogadott pályázati kérelme szerinti támogatott időszak fenntartási és üzemeltetési költségeihez való hozzájárulással. E pályázati lehetőség a médiaszolgáltató költségeihez történő havi hozzájárulásával számtalan esetben tette lehetővé az elmúlt években a virágzó hazai közösségi médiaszektor működését, megerősödését. A pályázatot az elmúlt években mindig az adott évet megelőző év decemberében írták ki, hogy az első fordulós nyertesek már az adott év elején hozzájuthassanak a számukra létfontosságú támogatáshoz. Ennek fényében már az is meglepő volt, hogy idén a pályázatot (NPREZSI2011[32]) csak 2011. január 28-án írták ki, de az még inkább – bár a pályázat kiírása időpontjának fényében érthető módon –, hogy a pályázat beadásának első határnapja 2011. március 2. volt. A Médiatanács így a bírálóbizottság javaslatai alapján csak 2011. április 6-án hozhatta meg az első (!) pályázati forduló nyerteseiről szóló döntését. Érdekességképpen az elmúlt három évben az első pályázati fordulóról szóló ORTT-döntések a következő időpontokban születtek meg:

Pályázat kódja	A pályázat kiírásának napja	Első fordulós pályázatokra vonatkozó testületi döntés napja	A pályázati eljárás lezárásának napja
NPREZSI2011	*2011. január 28.*	2011. április 6.	*n.a.*
NPREZSI2010	2009. november 16.	2010. január 27.	2010. március 17.
NPREZSI2009	2008. november 24.	2009. január 29.	2009. május 20.
NPREZSI2008	2007. november 14.	2008. január 11.	2008. augusztus 28.

A fenti dátumokból jól látható, hogy a korábbi médiahatóság a pályázatot már előző év novemberében kiírta, és az adott pályázati év januárjában meg is hozta az első pályázati körre vonatkozó döntését a bírálóbizottság ajánlása alapján, ezzel is hozzájárulva a támogatások minél gyorsabb kifizetéséhez. Ráadásul mindez azért is fontos, mert a civil szektorban köztudott, hogy a január-februári időszak a pénzügyek szempontjából mindig vízválasztó. Maga a támogatás havonta folyósítandó előfinanszírozás formájában nyújtott, vissza nem térítendő támogatás, amely a kiszámíthatóság és az előre tervezhetőség irányába adott segítséget a szektornak.

Külön ki kell emelni, hogy a 2011-es évre vonatkozó pályázati felhívás sem tért el egy jelentős pontban a korábban a szektor által elért eredményekhez képest, ez pedig az önkéntes munka kezelésének kérdése. Az önkéntes munka, mint fentebb láthattuk, alapvető a szektor fennmaradása érdekében, és mindenféleképpen a közösségi médiaszolgáltatás egyik fontos jellemzőjének tekinthetjük. Így kiemelendő, hogy a pályázati eljárásban a 7.) i) pont alapján a fenntartás és üzemeltetés költségének minősül a munkabérként elszámolni kívánt önkéntes munka értéke. Ezzel a pályázó médiaszolgáltatónak lehetősége van önrészébe beszámítani az önkéntes munkát, amelyet a pályázati dokumentációban megfelelően igazolnia kell. És itt térhetünk rá a fentebb elemzett és sajnálatosnak minősített szakmai kompetenciák meg nem követelésére a bírálóbizottság tagjaival szemben. Ugyan hogy lenne képes a tartalmi értékelés során meghatározni egy bírálóbizottsági tag, hogy megfelelően van-e alátámasztva az önkéntes munka értéke, aki még sosem járt hasonló médiaszolgáltatónál, nem dolgozott civil szervezetnél, nem ismeri ennek a munkának a kiemelt

31 Jelen sorok írója az Rttv. 78. § (5) alapján a Szabad Rádiók Magyarországi Szervezetének delegáltjaként részt vett a nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatók és közműsor-szolgáltatók 2007., 2008., 2009. és 2010. évi fenntartási és üzemeltetési költségeinek támogatására meghirdetett pályázati eljárásokban [2605/2006 (XI. 22.) sz. ORTT határozat, 258/2008 (II. 6.) sz. ORTT határozat, 2303/2008 (XII. 10.) sz. ORTT határozat, 2434/2009 (XII. 9.) sz. ORTT határozat]. Mindemellett hozzájárult a Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete pályázati kiírásokat és folyamatokat javítani szándékozó és a 478/2006 (III. 08.) sz. ORTT határozattal (http://www.ortt.hu/hatarozatok.php?menu_id=38&h_id=551) elfogadásra kerülő javaslatainak elkészítéséhez. (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

32 Pályázat a közösségi médiaszolgáltatók (a nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatók és közműsor-szolgáltatók) havi fenntartási és üzemeltetési költségeinek támogatására, http://mtva.hu/index.php?p=news&act=lst&cid=660&mid=62 (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

fontosságát?[33] Ha megvizsgáljuk a pályázati felhívás IV.) 1.) pontját, amely a bírálóbizottság tartalmi értékelésével foglalkozik, láthatjuk, hogy néhány szempontból nem tartalmi, hanem igazából formai értékelésről beszélhetünk (pl. az a. pontban azt kell értékelni, hogy „a Pályázó által benyújtott Pályázati Kérelem illetve a mellékleteként benyújtott dokumentumok megfelelnek-e a Pályázati Felhívásban rögzített feltételeknek" vagy van-e a pályázati kiírásban meghatározott mennyiségű, önállóan szerkesztett, ismétlés nélküli műsora). Ezek vizsgálata még nem ad képet a pályázók valódi alkalmasságáról. A formai értékelés mellett pénzügyi-gazdasági kérdések is előkerülnek a szempontok között: „a Pályázó dokumentumokkal kellőképpen alátámasztotta-e a támogatandó időszakra vonatkozó pénzügyi tervezés adatait" (b. pont). De van három olyan valóban tartalmi szempont, amelyekről a szektor mélyebb ismerete nélkül (szinte) lehetetlen dönteni. Ilyennek minősülnek értékelésem szerint az alábbiak:

c.) Indokoltak-e az egyes költségnemekben tervezett előirányzatok a Pályázó közösségi médiaszolgáltatói (nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatói, illetve közműsor-szolgáltatói) tevékenysége szempontjából.

d.) A fenntartási és üzemeltetési költségek arányban állnak-e, illetve indokoltak-e, figyelembe véve a műsorszerkezetet, a saját gyártású/önállóan szerkesztett műsorok arányát és a tényleges műsorszolgáltatói tevékenységet.

e.) A működési költségek és a fenntartási költségek aránya összhangban van-e a médiaszolgáltatói működéssel.

A pályázati eljárások nyertesei és vesztesei

A pályázatokra vonatkozó elméleti problémák után érdemes megvizsgálni, hogyan is alakulnak a pályázati támogatások összegei, azaz a megítélt pénzek a szektor vonatkozásában. A fentiekhez hasonlóan itt is az NPREZSI kódnevű pályázat alkalmas arra, hogy a szimptomatikus tüneteket bemutassa. Mindehhez először is érdemes szemügyre venni az úgynevezett pályázati naptárakat[34], amelyek az adott éves támogatási tervben szereplő eljárások ütemezését és finanszírozási konstrukcióját mutatják be. Az MTVA honlapján a pályázati tervek a bemutatandó időszakból a 2008-as, a 2009-es és a 2010-es évekre vonatkozóan találhatók meg, így a 2011-es évre vonatkozóan csak a pályázati kiírásokból lehet kiindulni.

A pályázati naptárak vizsgálatából jól látható, hogy az „aranyévet" jelentő 2008 után, amikor is a törvényi maximumot, azaz a Műsorszolgáltatási Alap éves bevételének egy százalékát osztották ki pályázati úton a szektor tagjainak, a 2009. és 2010. évek csökkenést jelentettek. Mindennek ellenére a nem nyereségérdekelt és a közműsor-szolgáltató műsorszolgáltatók között a kioszthatő pénzösszegek tekintetében egyik évben sem figyelhettünk meg eltérést. Ez azonban a 2011. évi pályázati eljárásra nem érvényesül, ott már igen jelentős, százmillió forintos különbséget láthatunk a két kategória között. Mindemellett 2011-re megszűnt a korábbi pályázati kiírásokban megszokott rádiós kettéosztás úgynevezett kisközösségi és nagyközösségi kategóriákra, amely nagymértékben segítette azt, hogy a nagyobb forrásigényű nagyközösségi rádiók ne vehessenek el pályázati forrásokat a kisebb igényű kisközösségi adók elől. Ráadásul fentebb jól láthattuk a 2011-es év „megkésettségét" a döntések tekintetében, ami – reméljük – nem tudatos folyamat eredménye, azzal számolva, hogy így kevesebb támogatási összeget kell kiosztani a pályázók között.

Szintúgy „eltűntnek" nyilváníthatjuk azt a sávos módszert, amelyet az ORTT a Szabad Rádiók Magyarországi Szervezetének javaslatára fogadott el, miszerint a szükséges és vállalt önrész aránya sávosan változik a megpályázott összeg függvényében. Mindez azért volt fontos, mert a szektor sokszínűsége azt indukálja, hogy nem minden médiaszolgáltatónak van szüksége a maximálisan megpályázható összegre. Az eddigi gyakorlat „díjazta", azaz értékelte az önkorlátozást, és cserébe kisebb önrész vállalását írta elő a kisebb megpályázott összegek gazdáinak. A legkisebbeknek, a kisközösségi rádióknak hihetetlen nagy segítséget jelentett, hogy az NPREZSI pályázatokon akár 15 százalékos önerő biztosításával is pályázhattak, amit ráadásul,

33 „Sajnos a magyarországi munkaadók többsége nem tekint pozitívumként az önkéntes munkára – szemben a nyugat-európai cégekkel": http://www.origo.hu/allas/palyakezdo/20100526-kinek-lehet-hasznos-az-onkentes-munka.html (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

34 2010: http://www.mtva.hu/index.php?mid=35, 2009: http://www.mtva.hu/index.php?p=contents&cid=448, 2008: http://www.mtva.hu/index.php?p=contents&cid=23 (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

ahogy fent is láthattuk, önkéntes munkával is igazolhattak. Ez a gyakorlat az elmúlt években beváltotta a hozzá fűzött reményeket, így a Médiahatóságnak érdemes lenne megfontolnia a sávos támogatott ráfordítási arány visszaépítését a rendszerbe.

A fenti információk függvényében érdemes részletesen megvizsgálni az NPREZSI 2011-re vonatkozó médiatanácsi támogatási döntéseket a 2011. évre vonatkozó adatok[35] alapján. A kézirat lezárásáig eltelt öt pályázati fordulóra vonatkozó részletes adatokat mellékletben közöljük.

1. pályázati forduló – A Médiatanács döntésének ideje: 2011. április 6.

Pályázók típusa	A megítélt támogatás összesen (Ft)	Nyertes pályázók (db)	Nyertes pályázók (db)			A keretösszegből fennmaradó összeg (Ft)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keretösszeghez viszonyítva (%)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keretösszeghez viszonyítva (%)		
		2011. év	2010-2009-2008. évek				2011. év	2010-2009-2008. évek		
			2010	2009	2008			2010	2009	2008
Közműsor-szolgáltató televízió	86.788.350	17	19	20	16	93.211.650	48.3	66,1	84,4	65.3
Közműsor-szolgáltató rádió	57.633.525	14	13	15	13	62.366.475	48.1	80,8	76,6	75.3
Nem nyereségérdekelt televízió	49.191.119	10	12	11	8	30.808.881	61.5	77,3	79,9	56.5
Nem nyereségérdekelt rádió	23.879.700	7	19	19	13	96.120.300	19.9	74,5	78,6	55.1
		48	63	65	50					

2. pályázati forduló – A Médiatanács döntésének ideje: 2011. május 11.

Pályázók típusa	A megítélt támogatás összesen (Ft)	Nyertes pályázók (db)	Nyertes pályázók (db)			A keretösszegből fennmaradó összeg (Ft)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keretösszeghez viszonyítva (%)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keretösszeghez viszonyítva (%)		
		2011. év	2010-2009-2008. évek				2011. év	2010-2009-2008. évek		
			2010	2009	2008			2010	2009	2008
Közműsor-szolgáltató televízió	31.194.800	8	13	6	9	62.016.850	65.6	100	100	99.5
Közműsor-szolgáltató rádió	16.188.400	4	8	3	6	46.178.075	61.6	100	89,9	96.6
Nem nyereségérdekelt televízió	0	0	4	4	3	30.808.881	61.5	100	100	64.3
Nem nyereségérdekelt rádió	29.083.040	12	7	10	8	67.037.260	44.2	94,7	94,1	80.2
		24	32	23	26					

3. pályázati forduló – A Médiatanács döntésének ideje: 2011. június 1.

Pályázók típusa	A megítélt támogatás összesen (Ft)	Nyertes pályázók (db)	Nyertes pályázók (db)			A keretösszegből fennmaradó összeg (Ft)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keretösszeghez viszonyítva (%)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keretösszeghez viszonyítva (%)		
		2011. év	2010-2009-2008. évek				2011. év	2010-2009-2008. évek		
			2010	2009	2008			2010	2009	2008
Közműsor-szolgáltató televízió	3.955.000	2	0	0	0	58.061.850	67.8	100	100	100
Közműsor-szolgáltató rádió	8.750.000	3	0	4	1	37.428.075	68.8	100	100	100
Nem nyereségérdekelt televízió	8.928.500	3	0	0	3	21.880.381	72.7	100	100	77.6
Nem nyereségérdekelt rádió	22.035.650	7	4	0	2	45.001.610	62.5	100	94,1	82.7
		15	4	4	6					

35 Minden adat az MTVA honlapjáról nyilvánosan elérhető archív oldalakról származik. A táblázatok nem veszik figyelembe a beadott pályázatok számát, így e vonatkozásban nem tekinthetők tisztítottaknak (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

4. pályázati forduló – A Médiatanács döntésének ideje: 2011. június 29.

Pályázók típusa	A megítélt támogatás összesen (Ft)	Nyertes pályázók (db)	Nyertes pályázók (db)			A keret-összeg ből fennmaradó összeg (Ft)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keret-összeghez viszonyítva (%)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keretösszeghez viszonyítva (%)		
		2011. év	2010-2009-2008. évek				2011. év	2010-2009-2008. évek		
			2010	2009	2008			2010	2009	2008
Közműsor-szolgáltató televízió	4.245.744	2	lezárva	0	0	53.816.106	70.1	lezárva	100	100
Közműsor-szolgáltató rádió	4.267.926	2	lezárva	0	0	33.160.149	72.4	lezárva	100	100
Nem nyereségérdekelt televízió	3.036.156	1	lezárva	0	3	18.844.225	76.5	lezárva	100	87
Nem nyereségérdekelt rádió	3.180.000	1	lezárva	1	0	41.821.610	65.2	lezárva	100	82.7
		6	lezárva	1	3					

5. pályázati forduló – A Médiatanács döntésének ideje: 2011. július 19.

Pályázók típusa	A megítélt támogatás összesen (Ft)	Nyertes pályázók (db)	Nyertes pályázók (db)			A keret-összegből fennmaradó összeg (Ft)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keretösszeg-hez viszonyítva (%)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keretösszeghez viszonyítva (%)		
		2011. év	2010-2009-2008. évek				2011. év	2010-2009-2008. évek		
			2010	2009	2008			2010	2009	2008
Közműsor-szolgáltató televízió	10.665.000	4	lezárva	lezárva	0	43.151.106	76.1	lezárva	lezárva	100
Közműsor-szolgáltató rádió	0	0	lezárva	lezárva	0	33.160.149	72.4	lezárva	lezárva	100
Nem nyereségérdekelt televízió	0	0	lezárva	lezárva	1	18.844.225	76.5	lezárva	lezárva	92
Nem nyereségérdekelt rádió	0	0	lezárva	lezárva	4	41.821.610	65.2	lezárva	lezárva	93.6
		4	lezárva	lezárva	5					

6. pályázati forduló – A Médiatanács döntésének ideje: n.a.

Pályázók típusa	A megítélt támogatás összesen (Ft)	Nyertes pályázók (db)	Nyertes pályázók (db)			A keret-összegből fennmaradó összeg (Ft)	Az adott fordulóig megítélt támoga-tás a keretösszeg-hez viszonyítva (%)	Az adott fordulóig megítélt támogatás a keretösszeghez viszonyítva (%)		
		2011. év	2010-2009-2008. évek				2011. év	2010-2009-2008. évek		
			2010	2009	2008			2010	2009	2008
Közműsor-szolgáltató televízió	n. a.	n. a.	lezárva	lezárva	0	n .a.	n. a.	lezárva	lezárva	100
Közműsor-szolgáltató rádió	n. a.	n. a.	lezárva	lezárva	0	n. a.	n. a.	lezárva	lezárva	100
Nem nyereségérdekelt televízió	n. a.	n. a.	lezárva	lezárva	0	n. a.	n. a.	lezárva	lezárva	92
Nem nyereségérdekelt rádió	n. a.	n. a.	lezárva	lezárva	1	n. a.	n. a.	lezárva	lezárva	95.8
		n. a.	lezárva	lezárva	1					

Az NPREZSI 2011 pályázati eljárás bírálati adatait vizsgálva egyből szemet szúrhat, hogy Magyarországon a közösségi médiaszolgáltatói szektor „elfelejtett" pályázatot írni egy év alatt, de e romlás különösen kiemelendő a nem nyereségérdekelt rádiós médiaszolgáltatók tekintetében. Számukra az első fordulóban megítélt támogatás egy igen furcsa ívet formáz: a teljes keretösszegnek 2008-ban 55,1, 2009-ben 78,6, 2010-ben 74,5 százalékát sikerült megnyerniük. 2011-re ez a szám 19,9 százalékra csökkent. Ráadásul, ha ehhez hozzávesszük a nyertes pályázatok számát, akkor a fenti adatsor 2008-tól 2011-ig a következőképpen fest: tizenhárom darab, tizenkilenc darab, tizenkilenc darab, hét darab. Az elmúlt években a közösségi médiaszektor is „kitermelte" a maga rutinos pályázatíróit a különböző médiaszolgáltatóknál, akik pályázataikkal évek óta sikeresen szerepelnek nemcsak az ORTT/NMHH által kiírt, hanem egyéb pályázati eljárásokon is. Mindennek függvényében érdekesek a táblázatok adatai.

Ha a magyarázatokat keressük, több – valószínűleg összefüggő és egymástól el nem választható – okot is láthatunk. A fenti adatokból egyértelműen kiderül, hogy az elmúlt évek bírálóbizottságai nem próbálták minél tovább növelni a pályázati fordulók számát, hogy a bírálóbizottsági tagoknak járó dotációt felvehessék[36]. Mindezt alátámasztja, hogy az NPREZSI pályázati eljárásban a bírálóbizottság 2009-ben négy forduló alatt, míg 2010-ben három forduló alatt javasolta a teljes pályázati keretösszeg megítélését az ORTT számára. 2011-ben a kézirat lezárásakor az ötödik fordulón is túl vagyunk már, és a teljes keretösszeg 30–35 százaléka még mindig rendelkezésre áll. Mondhatnánk, hogy ez pozitív, hiszen így az adott pályázati évben később is lehet pályázni, de az NPREZSI kódnevű pályázatnak mindig is az év eleji gyors, előrelátható és kiszámítható támogatás nyújtása volt a célja. Amennyiben a Médiatanács (vagy rosszabb esetben a bírálóbizottság) ezt az íratlan célt megváltoztatta, érdemes volna valamilyen formában ezt a szélesebb nyilvánosság tudomására hozni, hogy az érintettek időben felkészülhessenek rá.

Az adatokból kiderül, hogy szintén megváltozott az a korábban kialakított cél, hogy a Médiahatóság minél gyorsabban írja ki a pályázatot, hogy már év elején döntés születhessen az adott fordulóban. Cél volt még az elmúlt években az is, hogy már az első fordulóban minél több támogatott műsorszolgáltatóról lehessen beszélni. Bár ez első olvasatra hangozhat úgy, mintha a korábbi bírálóbizottságok „kiöntötték volna a pénzt az ablakon", ez egyáltalán nem volt így. Csupán érvényesítették az empátia, a jóérzés és a kölcsönös együttműködés alapkövetelményeit. Még az elutasított pályázók esetében is gyakorlattá vált az elmúlt években, hogy részletes indoklással kapták vissza pályázati anyagukat, amelyben sokszor pontról pontra le voltak írva a hibák, így könnyebb volt kijavítani, kiegészíteni, alátámasztani azokat.

A pályázati keretösszeg kapcsán megint hangsúlyozni kell, hogy az a médiapolitikai szándék, hogy egy kategóriába, a közösségi médiaszolgáltatói megnevezés alá „tereljenek" két eltérő kategóriájú és jellemzőjű médiaszolgáltatási típust, kontraproduktív lehet a jövőben. A 2011. évben még csak trendek látszódnak, de feltételezhető, hogy a szándék megmaradása után a 2012. évben egységes keretekért küzdenek meg a közösségi médiaszolgáltatók. Ennek hátránya egyértelmű lesz, mind politikai, mind pedig médiajogi szempontból: az erősebb, nagyobb hal meg fogja enni a kisebbeket, azaz el fogja nyerni előle a forrásokat. Így a szektorba áramló források kiegyensúlyozása mindenféleképpen fontos feladata lesz (lenne?) a Médiatanácsnak már a 2012-es évtől kezdődően.

A 2011. évben sok minden megváltozott. A kiosztott összegekről – a médiában elhangzott médiatanácsi diadaljelentések ellenére, miszerint milyen hatalmas összeg áll rendelkezésre – a mellékelt táblázat bebizonyítja, hogy arányaiban összehasonlíthatatlanul kisebbek az elmúlt években megszokottakhoz képest. Ráadásul az elutasított pályázók nagy többsége a tökéletesen szubjektív, „a pályázat pénzügyi tervezési adatai nem kellően alátámasztottak" formulával kapta vissza pályázati anyagát. Ha ironizálni akarnék e sajnálatos helyzeten, állíthatnám, hogy a bírálóbizottság tagjai voltak azok, akik nem támasztották alá döntésüket kellően, hiszen ezen kívül sok pályázó semmilyen segítséget, mankót nem kapott a (vélt?) hibák kijavítására. Mindennek kapcsán újra felvetném a bírálóbizottsági tagok kiválasztásáról írtakat, miszerint nem véletlen, hogy a bírálatok elkészítésénél nem a valódi tartalmi kérdéseket boncolgatták, hanem a jóval egyszerűbb pénzügyi-gazdasági témákat. Mindezt azonban a korábban megszokottaktól eltérően 2011-ben nem együttműködő, segítő, támogató módon tették.

Természetesen minderre van egy más irányú magyarázat is, amit úgy tűnik, a Médiatanács a magáévá tett. Újságírói kérdésre a Médiatanács Szóvivői Irodája válaszlevelében[37] kifejtette, hogy „amit a pályázók nehezebb pályázati feltételnek élhettek meg, vélhetően az, hogy a bírálóbizottság – az eddigi gyakorlattól eltérően – a pályázati felhívásban rögzített követelményeket komolyan vette és a megalapozatlan pályázati kérelmeket kiszűrte". A Médiatanács szóvivője[38] adós maradt annak megválaszolásával, hogy milyen adatokkal támasztja alá ezen állítását. A szóvivői nyilatkozat több negatív változást is előrevetít. Egyrészt kijelenti, hogy a pályázati kiírásoknál „az új médiatörvényben a közműsor-szolgáltatók és a nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatók körére vonatkozó türelmi időre tekintettel a Médiatanács kifejezetten a korábbi feltételek megtartására törekedett", azaz változások várhatóak a kiírásokban a 2012. évtől kezdődően. A bírálóbizottságok idei működését tekintve, mindez nem sok jót jelent a jövőre nézve. Másrészt a nyilatkozatban szerepel, hogy „a bizottság tagjai valamennyi pályázati kérelmet egyenként megvizsgálta *(sic)*. Egymástól függetlenül, egyhangúan ugyanarra az eredményre jutottak, amelyet a bizottsági döntésről szóló

36 Ez a 2011. évre fordulónként havi bruttó 350.000 forintot jelent, http://www.ortt.hu/hatarozatok.php?menu_id=38&h_id=14717 (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

37 http://www.vaci-hirhatar.hu/hirek/a-palyazok-fele-elbukott (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

38 http://index.hu/kultur/media/2011/01/12/kiricsi_karola_lett_a_mediatanacs_szovivoje/ (utolsó letöltés: 2011. szeptember 1.).

jegyzőkönyv is tanúsít." Az elmúlt években a bírálóbizottság tagjai sosem jutottak egyhangúan ugyanarra az eredményre, hanem hosszasan érveltek igazuk mellett.

Végül ki kell emelni, hogy az NPREZSI eljárásban 2011. évre rendelkezésre álló ötszázmillió forint a 2010-es összeghez viszonyítva nominálisan 64 százalékos emelkedést jelent, és ha ehhez hozzászámítjuk a KMUSZ/NPMUSZ pályázati eljárás 2011. évre előirányzott százmillió forintját, akkor körülbelül az MTVA 2011. éves bevételeinek egy százalékánál járunk. Ám ne feledjük, hogy a korábbi szabályozás a 0,5–1 százalékot külön-külön írta elő a közműsor-szolgáltató és a nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatói kategória számára, azaz kijelenthetjük, hogy a 2011-es évre arányaiban kevesebb pénz jut a közösségi médiaszolgáltatóknak, mint a korábbi években. A fenti adatok ráadásul azt mutatják, hogy nem csupán elvben jut kevesebb, hanem a gyakorlatban is.

Összefoglalás

E sorok írója is azok táborát erősítette az elmúlt években, akik minden fórumon javasolták a korábbi, nem nyereségérdekelt műsorszolgáltatói kategória pontosítását és átnevezését a világszerte használt közösségi médiaszolgáltató megnevezésre. Ám álmunkban sem gondoltunk arra, hogy ezen átnevezés megvalósulása a jelen formában, azaz a nem nyereségérdekelt és a közműsor-szolgáltatói kategóriák egybemosásával fog megvalósulni. Ez a kettősség jelen pillanatban szétfeszíti a közösségi kategóriát, és várhatóan sok problémát fog még okozni a jövőben. E problémákat az elmúlt rövid időszakban egy kulcsfontosságú kérdésnél, a támogatásoknál már megfigyelhettük. Ahogy a vonatkozó számokból és folyamatokból egyértelműen kiderül, a szektor mind elvben, mind a gyakorlatban kevesebb pénzbeli támogatásra számíthat.

A támogatás csökkenésének okai között kutatva – egyes, nem túl szerencsés nyilatkozatoktól eltekintve – sem a Médiatanács, sem pedig az MTVA részéről nem igazán az ellenérdekeltség, hanem az odafigyelés hiánya a szembetűnő a szektor médiaszolgáltatóinak a szemében. Mind a fent részletesen elemzett NPREZSI, mind pedig a helyhiány miatt nem részletezett NPMUSZ/KMUSZ pályázatok esetében hasonló negatív tendenciák figyelhetők meg. Ha azt vesszük alapul, hogy az MTVA a támogatások tekintetében még csak keresi a helyét a magyar médiarendszerben, érdemes lenne figyelembe venni, hogy a magyar médiarendszer kevés jól működő részeinek egyike volt az évek során a hatóság és a közösségi médiaszolgáltatók együttműködésével kikristályosodott közösségi pályázati rendszer, így annak múltbeli tapasztalatait nem biztos, hogy érdemes sutba dobni.

Irodalom

Hargitai Henrik (2011): A helyi nyilvánosság szervezése veszélyhelyzetben: a devecser-ajkai Közös Hullámhossz rádiók. *Civil Fórum* XII. évfolyam 1. szám, 12-16.

Gosztonyi Gergely (2010): A közösségi médiára vonatkozó szabályozás az új magyar médiatörvény-tervezetekben. In: *Ünnepi tanulmányok Révész T. Mihály 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest: Gondolat Kiadó. 108-125.

Gosztonyi Gergely (2007): Kisközösségi rádiók Magyarországon, p. 43–69., *Médiakutató, ősz.*

Gosztonyi Gergely (2009): Past, Present and Future of the Hungarian Community Radio Movement, p. 297-308. In: Howley, Kevin (ed.): *Understanding Community Media*. SAGE Publications Ltd.

O. Nagy Gábor & Ruzsiczky Éva (1978): *Magyar Szinonimaszótár.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 384-385,

Péterfi Anna & Péterfi Ferenc (2011): Hogy rátaláljunk a helyi közösségek hangjára... *Civil Fórum* XII. évfolyam 1. szám. 9-12.

Velics Gabriella (2011): Civilek a mikrofon mögött. *Civil Szemle*, 26/27